

ÁP DỤNG PHƯƠNG PHÁP TÌNH HUỐNG TRONG GIẢNG DẠY HỌC PHẦN KINH TẾ HỌC GIÁO DỤC

Tạ Thị Thanh Loan

Trường Đại học Thủ Dầu Một, tỉnh Bình Dương

Email: loanttt@tdmu.edu.vn

Tóm tắt: Phương pháp giảng dạy tình huống giúp người học phát triển kỹ năng tư duy độc lập, kỹ năng làm việc nhóm và kỹ năng thuyết trình. Trong quá trình đổi mới phương pháp giảng dạy, đặc biệt trong hình thức đào tạo theo tín chỉ, phương pháp giảng dạy tình huống giúp người học phát huy tính chủ động, sự tích cực và chủ động trong học tập và nghiên cứu. Từ đó, phương pháp này góp phần thay đổi phương pháp dạy học thụ động của giảng viên và phương pháp học thụ động của người học. Bài viết trình bày cách thức ứng dụng phương pháp tình huống trong giảng dạy học phần Kinh tế học giáo dục nhằm khẳng định hiệu quả khi áp dụng phương pháp giảng dạy này trong thực tế giảng dạy.

Từ khóa: giảng dạy tình huống, giảng dạy chủ động, kinh tế học giáo dục
Nhận bài: 25/02/2022; Phản biện: 01/03/2022; Duyệt đăng: 04/03/2022.

1. Đặt vấn đề

Phương pháp tình huống là phương pháp dạy học dựa vào các sự kiện, sự việc đã hoặc đang diễn ra trong thực tế. Phương pháp này dựa trên cơ sở lý thuyết kiến tạo và hướng tới mục tiêu: giáo dục là sự chuẩn bị cho việc giải quyết các tình huống cuộc sống. Học tập thông qua giải quyết các tình huống giúp sinh viên tiếp nhận tri thức một cách chủ động, có chiến lược, có thể vận dụng linh hoạt những kiến thức và kỹ năng đã học, phát triển khả năng giải quyết vấn đề.

Học phần Kinh tế học giáo dục thuộc khối kiến thức cơ sở ngành và là nền tảng nghiên cứu cho các môn học thuộc chuyên ngành Quản lý giáo dục, Giáo dục học. Nội dung của học phần này chủ yếu mô tả về hệ thống kiến thức về kinh tế học giáo dục, bao gồm: hệ thống kiến thức tổng quan về kinh tế học giáo dục; Cung và cầu giáo dục; Mối quan hệ giữa giáo dục và kinh tế; Marketing trong giáo dục và đào tạo; Dự báo, quy hoạch và lập kế hoạch giáo dục; Đầu tư cho giáo dục và tài chính giáo dục; Hiệu quả kinh tế của giáo dục. Theo những phương pháp giảng dạy trước đây, người học học tập thụ động và chủ yếu tiếp thu bài từ phương pháp thuyết giảng của giảng viên. Khác biệt với những phương pháp truyền thống, quá trình ứng dụng phương pháp giảng dạy bằng tình huống trong học phần này phát huy tính tích cực trong phương pháp giảng dạy và học tập. Từ đó, người học phát huy tính chủ động trong học tập và nghiên cứu; giảng viên chủ động chuyển đổi cách thức truyền đạt thụ động sang cách thức truyền đạt chủ động. Qua đó, bài giảng giúp người học nắm vững các kiến thức một cách chủ động, hệ thống thông qua sự kết hợp giữa lý thuyết

và tình huống thực tế, từ đó vận dụng vào thực tế công việc trong tương lai.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Nội dung học phần Kinh tế học giáo dục

Học phần Kinh tế học giáo dục thường được giảng dạy trong học kỳ 3 của kế hoạch đào tạo toàn khóa học. Học phần này là môn học cơ sở ngành trong chương trình đào tạo được giảng dạy cho các chuyên ngành thuộc ngành Quản lý giáo dục, Giáo dục học. Học phần bao gồm các nội dung sau:

- Giới thiệu chung về Kinh tế học giáo dục: Người học sẽ nắm được các nội dung về Kinh tế học giáo dục; Lịch sử phát triển một số quan điểm kinh tế học giáo dục; Một số khái niệm kinh tế, giáo dục cơ bản; Các phương pháp nghiên cứu Kinh tế học giáo dục

- Tương quan giáo dục và kinh tế trong tiến trình phát triển kinh tế - xã hội: Người học hiểu được khái niệm và ý nghĩa của Cung và cầu giáo dục; Mối quan hệ giữa giáo dục và kinh tế; Marketing trong giáo dục và đào tạo.

- Dự báo, quy hoạch và lập kế hoạch giáo dục: Người học hiểu và phân tích được nội dung về Dự báo giáo dục - Cơ sở để xây dựng kế hoạch/ chiến lược giáo dục; Quy hoạch phát triển giáo dục; Lập kế hoạch giáo dục.

- Đầu tư cho giáo dục và tài chính giáo dục: Người học hiểu rõ được Nguồn phát triển giáo dục; Đầu tư cho giáo dục; Tài chính giáo dục; Các phạm trù chi phí cho giáo dục; Giá thành giáo dục.

- Hiệu quả kinh tế của giáo dục: Người học nắm được các nội dung về Lí luận về hiệu quả; Hiệu quả kinh tế của giáo dục.

Học phần Kinh tế học giáo dục cung cấp cho người

học những kiến thức và kỹ năng về kinh tế học giáo dục. Tất cả các nội dung trong học phần đều bám sát thực tiễn, mang tính thực tiễn cao. Từ đó, người học tích lũy những kiến thức và kỹ năng cần thiết về những công tác quản trị nhà trường, có ý thức tự giác, trách nhiệm xã hội trong việc xây dựng và vận hành phương thức quản lý giáo dục ở các cơ sở giáo dục.

2.2. Ứng dụng phương pháp giảng dạy tình huống vào học phần Kinh tế học giáo dục

2.2.1. Tình huống

Theo Từ điển tiếng Việt, tình huống là hoàn cảnh diễn biến, thường bất lợi, cần đối phó. Hay nói cách khác, tình huống là một câu chuyện có cốt chuyện và nhân vật, liên hệ đến hoàn cảnh cụ thể, từ góc độ cá nhân hay nhóm, thường là hành động chưa hoàn chỉnh. Đó là một câu chuyện cụ thể và chi tiết, chuyển nét sống động và phức tạp của đời thực vào lớp học.

Tình huống được đặt ra là các sự kiện dựa trên thực tế hoặc được xây dựng từ các sự kiện có khả năng (có lý do) xảy ra. Tình huống được đặt ra là một câu chuyện tồn tại những vấn đề hoặc mâu thuẫn cần giải quyết. Thông thường, tình huống cần giải quyết có nhiều hơn một giải pháp giải quyết. Thông tin chứa trong từng tình huống cần giải quyết có thể là một câu chuyện minh họa hoặc dữ liệu gồm bảng biểu, đồ thị và các tài liệu kiến thức nền [6].

2.2.2. Mục đích của việc dạy học theo phương pháp giảng dạy tình huống

Trên thực tế, thói quen học tập của người học là nghe giảng một chiều và ghi chép kiến thức được cung cấp từ giảng viên; không đóng góp kiến thức của bản thân vào bài giảng. Người học thường học từ slide bài giảng và giáo trình được giảng viên cung cấp và ghi chép phần nào trên giảng đường. Trong quá trình lên lớp, người học thường im lặng, đọc tài liệu và lắng nghe giảng viên giảng. Dần dần, người học quen với phương pháp học thụ động và không phát huy tính sáng tạo của mỗi cá nhân.

Với mục đích thay đổi cách học thụ động của người học, phương pháp giảng dạy bằng tình huống tạo ra buổi học sinh động thông qua quá trình xây dựng môi trường học tập lấy người học làm trung tâm. Tại lớp học, người học được thoải mái trao đổi và tranh luận. Tình huống thực tiễn giúp người học hiểu rõ nội dung của học phần và khả năng ứng dụng của những kiến thức trong thực tế. Từ đó, phương pháp giúp người học tăng cường khả năng tư duy tích cực, phân tích và giải quyết vấn đề. Phương pháp cũng giúp người học ứng dụng các kỹ năng mềm (như kỹ năng thuyết trình, kỹ năng thuyết phục, kỹ năng làm việc nhóm, kỹ năng tổ chức công việc,...) vào quá trình giải quyết vấn đề của tình huống. Từ những ưu điểm của phương pháp, người học sẽ phát huy được tính

chủ động, sáng tạo và hứng thú trong quá trình học tập. Khác với việc học tập tiếp thu lý thuyết thụ động, khi được giao bài tập tình huống, người học luôn chủ động tìm kiếm và phân tích thông tin để tìm ra giải pháp giải quyết tình huống [2].

Khi quá trình áp dụng phương pháp giảng dạy bằng tình huống, giảng viên sẽ chủ động đưa ra các tình huống trên cơ sở nội dung môn học. Các tình huống được đưa ra là thực tế diễn ra tại các tổ chức của quản trị rủi ro, vai trò của nhà quản lý đã được đúc kết qua thực tiễn. Do đó, phương pháp giảng dạy bằng tình huống áp dụng vào học phần Quản lý nguồn nhân lực trong giáo dục là rất phù hợp.

2.2.3. Triển khai phương pháp giảng dạy bằng tình huống

Phương pháp giảng dạy bằng tình huống gồm ba phần như sau [6]:

- Nội dung tình huống: nêu bật các vấn đề cần đặt ra phải mang tính thực tiễn cao và có tính logic của vấn đề được đưa ra phân tích và đánh giá.

- Phân tích tình huống: Từ những vấn đề được đặt ra trong tình huống, người học xây dựng các câu hỏi cụ thể về những vấn đề cần giải quyết. Sau đó, chuyển những câu hỏi đến nhóm đang phụ trách vấn đề đó. Người học cùng nhau phân tích vấn đề được đặt ra.

- Thảo luận tình huống: Các nhóm nêu ra các giải pháp để giải quyết vấn đề (đã được đặt ra) gắn với nội dung môn học.

* Các bước tiến hành phương pháp giảng dạy bằng tình huống trong một buổi học [6]:

Bước 1 - Xác định mục tiêu: Giảng viên xác định mục tiêu của buổi học và mục đích truyền đạt nội dung kiến thức cần truyền đạt đến người học thông qua tình huống; xác định ý nghĩa những kiến thức mà người học được tiếp thu trong buổi học.

Bước 2 - Lựa chọn tình huống: Tình huống được lựa chọn phải phù hợp với mục tiêu và kiến thức mà giảng viên mong muốn truyền đạt đến người học. Giảng viên sẽ ưu tiên cho các người học tự đặt ra tình huống. Nếu tình huống chưa đạt theo yêu cầu của giảng viên thì giảng viên sẽ chuyển các tình huống đã được chuẩn bị trước đến người học. Tình huống phải phù hợp với nội dung của học phần Kinh tế học giáo dục. Ví dụ: Trong nội dung về Hiệu quả kinh tế của giáo dục, tình huống *Một giảng viên mất chỉ 2 giờ để viết một bài báo và 1 giờ để dịch một bài báo như thế sang tiếng Anh. Trong khi đó, một giảng viên khác mất 3 giờ mới viết được một bài báo hoặc dịch một bài báo như thế.* Từ tình huống này, người học sẽ thảo luận nhóm và phân tích chi phí cơ hội của mỗi việc ở từng người và sẽ biết được ai nên viết bài và ai nên dịch bài.

Bước 3 - Phân nhóm: Phân các người học thành các

nhóm với số lượng thích hợp đối với từng lớp. Người học sẽ tự chọn các thành viên trong mỗi nhóm và đăng ký với giảng viên. Các nhóm sẽ bốc thăm đề tài và thứ tự trình bày trước lớp. Nội dung trình bày tình huống gồm nội dung tình huống, hình thức trình bày bằng PowerPoint, phân công thành viên trình bày và giải quyết tình huống.

Bước 4 - Xây dựng câu hỏi thảo luận: Đối với từng tình huống, giảng viên sẽ giao nhiệm vụ đến các nhóm phải đặt ra các câu hỏi liên quan đến tình huống. Bên cạnh đó, giảng viên sẽ chuẩn bị các câu hỏi mang tính gợi mở và đi sâu vào những vấn đề quan trọng. Các câu hỏi phải chuẩn bị chi tiết. Các câu hỏi sẽ được gửi cho các nhóm và giảng viên trước thời gian thảo luận. Các câu hỏi giúp người học đi vào nội dung cần thiết trong tình huống và giúp người học tham gia thảo luận.

Bước 5 - Gợi ý hướng giải quyết: Giảng viên là người hướng dẫn các nhóm thảo luận và tranh luận trong từng phần. Giảng viên xác định nhiệm vụ và vai trò của người học tham gia tình huống. Nếu các nhóm gặp khó khăn về giải quyết vấn đề thì giảng viên gợi ý hướng giải quyết.

Bước 6 - Báo cáo tình huống: Các nhóm trình bày trước lớp theo thứ tự đã được phân công. Nhóm người học tự phân công nhiệm vụ của từng thành viên. Thời gian trình bày là 15 phút, sau đó các nhóm khác phản biện và tham gia thảo luận thông qua các nhóm câu hỏi liên quan. Trong đó, mỗi người học sẽ đóng góp ý kiến của mình về tình huống đã được đưa ra. Từng người học sẽ có cơ hội bổ sung thêm những câu hỏi về những vấn đề cần giải đáp.

Bước 7 - Tổng kết: Giảng viên tổng kết, nhận xét và đánh giá các nhóm; rút ra kết luận và các giải pháp có liên quan; đưa ra những nội dung lý thuyết môn học. Trong quá trình thảo luận, nhiều vấn đề không đi đúng hướng hoặc không mang lại kết quả theo mong muốn, giảng viên là người hướng dẫn người học thảo luận đúng hướng theo mục tiêu đã đưa ra và là người đưa ra kết luận cuối cùng. Cuối cùng, giảng viên truyền đạt đến người học những nội dung lý thuyết cần thiết để người học hiểu rõ về nội dung giảng dạy.

2.2.4. Buổi học thực tế áp dụng phương pháp giảng dạy bằng tình huống

Buổi học áp dụng giải quyết tình huống thực tế về kinh tế học giáo dục tại một trường học. Áp dụng phương pháp giảng dạy bằng tình huống thực tế được áp dụng vào quá trình thuyết trình của mỗi nhóm người học vào đầu mỗi buổi học. Áp dụng phương pháp giảng dạy bằng tình huống xen lẫn vào các nội dung giảng dạy sẽ được trình bày trong các bước sau [6]:

Bước 1 - Xác định mục tiêu

* Kiến thức

Trình bày được khái niệm, lịch sử phát triển GD bắt buộc; khái niệm, nguồn, tỉ lệ, cơ cấu và nguyên tắc đầu tư cho GD bắt buộc;

Phân tích được khái niệm, tính chất và đặc điểm đầu tư cho GD; nguyên tắc, PP xác định, những nhân tố ảnh hưởng đến tỉ lệ đầu tư GD.

* Kỹ năng

- Biết cách phân bổ các nguồn đầu tư cho GD; sử dụng, phân phối đầu tư cho GD.

- Áp dụng các biện pháp giải quyết nguồn lực và nguồn lực của trường học

* Thái độ

- Nhận thức nghiêm túc đối với công tác thu/chi/kiểm soát tài chính, các nhân tố ảnh hưởng đến tài chính GD.

Bước 2 - Lựa chọn tình huống

Hãy phân tích tình huống kinh tế học giáo dục tại một trường học về việc chưa khai thác triệt để hiệu quả của cơ sở vật chất và thiết bị dạy học như sau:

Trường THCS A đáp ứng yêu cầu về cơ sở vật chất của trường THCS hạng I, gồm có khối công trình phòng học với hệ thống phòng học kiên cố, đảm bảo học hai buổi trong một ngày, phòng chức năng. Trường còn có phòng hoạt động Đoàn - Đội, thư viện, phòng đọc học sinh, phòng truyền thống. Trường có đầy đủ các phòng làm việc thuộc khối hành chính - quản trị, có hệ thống thoát nước, xử lý chất thải... Ngoài ra, trường còn có đủ cơ sở vật chất phục vụ cho hoạt động dạy học 2 buổi/ngày, đáp ứng được nhu cầu 45 lớp học và đảm bảo đủ chỗ ngồi cho số lượng 45 học sinh/1 lớp học. Tuy nhiên, trường không có phòng Hội trường nên hầu hết các hoạt động quy mô lớn nhà trường tổ chức ở sân trường hay tận dụng diện tích nhà đa năng. Trường chưa được đầu tư khối phòng nghỉ bán trú và nhà ăn cho học sinh, còn sử dụng phòng học làm phòng nghỉ bán trú cho học sinh.

Về thiết bị dạy học (TBDH): Trường được trang bị nhiều phương tiện, TBDH hiện đại như máy chiếu, bảng tương tác. TBDH của từng bộ môn được cập nhật và có sự bổ sung qua từng năm. Mặc dù vậy, nhiều TBDH do được trang bị đã lâu nên bị lỗi thời hoặc hết hạn sử dụng, bị xuống cấp, hư hỏng, giảm tính năng sử dụng, độ chính xác không cao. Giáo viên phụ trách thiết bị chịu trách nhiệm tất cả các phòng học bộ môn và mới có quyết định nghỉ hưu nên nhà trường gặp rất nhiều khó khăn về việc quản lý và khai thác TBDH. Một số giáo viên hiện nay chủ yếu sử dụng giáo án điện tử để giảng dạy, không sử dụng đồ dùng dạy học được cấp sẵn.

Câu hỏi: Phân tích vấn đề chưa khai thác triệt để hiệu quả của cơ sở vật chất và thiết bị dạy học nêu trên? Biện pháp để giải quyết?

Bước 3 - Phân nhóm

Người học sẽ tự phân nhóm, mỗi nhóm gồm khoảng 5 người, sẽ có 7 nhóm.

Các nhóm suy nghĩ tình huống trong 1 buổi học và đặt ra tình huống vào buổi học thứ 2. Các tình huống sẽ được giảng viên thẩm định (có phù hợp với nội dung môn

học không). Nếu thiếu tình huống thì giảng viên sẽ đặt ra tình huống cho các nhóm. Mỗi nhóm sẽ được lựa chọn tình huống thông qua cách bốc thăm. Các nhóm sẽ làm bài tập nhóm trong 1 tuần. Trước mỗi buổi thảo luận, các nhóm phải đưa bài làm của nhóm lên link nhóm lớp để các nhóm khác đọc trước 4 ngày.

Trong mỗi buổi thảo luận, một nhóm đảm nhận trách nhiệm thuyết trình; một nhóm đảm nhận trách nhiệm phản biện 1 và những nhóm khác đảm nhận trách nhiệm phản biện 2. Nhóm phản biện có nhiệm vụ chuẩn bị các câu hỏi phản biện lại những nội dung được chuẩn bị bởi nhóm thuyết trình.

Bước 4 - Xây dựng câu hỏi thảo luận

Những nhóm còn lại sẽ gửi câu hỏi lên trên mail đến nhóm thuyết trình trước 1 ngày. Mỗi nhóm phải đặt ra ít nhất 1 câu hỏi. Trong mỗi buổi thảo luận, giảng viên sẽ đặt ra những câu hỏi cần thiết.

Bước 5 - Gợi ý hướng giải quyết

Nhóm thuyết trình trình bày tình huống theo những nội dung gợi ý sau:

- Xác định tình huống
- Trình bày nội dung cơ bản về nguồn lực cơ sở vật chất của tình huống.
- Đưa ra tình huống và phân tích tình huống
- + Phân tích tình hình cơ sở vật chất trong tình huống
- + Cách thức xử lý tình huống ngay tại trường học
- + Kinh nghiệm và bài học được rút ra.

Bước 6 - Báo cáo tình huống

Mỗi nhóm được báo cáo trong 15 phút. Sau khi thuyết trình, các nhóm tranh luận khoảng 30 phút đến 40 phút. Sau đó, giảng viên sẽ giải đáp những thắc mắc và thuyết giảng nội dung chính.

Bước 7 - Tổng kết

Giảng viên sẽ tổng kết những kết quả đạt được và những thiếu sót trong buổi học. Mỗi nhóm sẽ có phiếu chấm điểm nhóm thuyết trình và nhóm phản biện. Giảng viên sẽ tổng kết điểm của các nhóm (chiếm

50% số điểm) và đưa ra số điểm của giảng viên (chiếm 50% số điểm).

3. Kết luận

Trong quá trình giảng dạy, mỗi giảng viên đã sử dụng nhiều phương pháp giảng dạy tích cực với mục tiêu phát huy sự tích cực và chủ động của người học trong quá trình học tập. Quá trình này cũng đáp ứng yêu cầu đào tạo theo học chế tín chỉ. Phương pháp giảng dạy này được ứng dụng tại nhiều cơ sở đào tạo nhằm phát huy tính tích cực trong học tập, kỹ năng nghiên cứu, kỹ năng làm việc nhóm, kỹ năng thuyết trình của người học. □

Tài liệu tham khảo

- [1]. Bùi Chí Bình (2014). *Kinh tế học giáo dục - Cách tiếp cận và các vấn đề phức tạp*. Khoa Giáo dục, Đại học KHXH&NV TP. Hồ Chí Minh. Tài liệu lưu hành nội bộ, 2014.
- [2]. Bernd Meier, Nguyễn Văn Cường, *Lí luận dạy học hiện đại*, NXB Đại học Sư phạm, 2014.
- [3]. Christensen C R (1981), *Teaching and the Case method*; Text, Case and Readings. Boston, Mass.: Harvard Business School.
- [4]. Dunne, D. anh Books, K. (2004), *Teaching with Cases* (Halifax, NS: Society for Teaching and Learning in higher Education), ISBN 0-7703-8924-4.
- [5]. Hoàng Mai Khanh, Nguyễn Thanh Nhân, Bùi Chí Bình, Nguyễn Thủy An (2014), *Giáo dục và phát triển*, Tuyển tập chuyên khảo, Đại học Quốc gia TP. Hồ Chí Minh.
- [6]. Tạ Thị Thanh Loan (2021). *Áp dụng phương pháp tình huống trong giảng dạy học phần quản lý nguồn nhân lực trong giáo dục*. Tạp chí Giáo chức Việt Nam, số 167 (tr.1)
- [7]. Trương Thị Thúy Hằng, Dương Thị Hoàng Yến (2014). *Giáo trình kinh tế học giáo dục*. NXB Đại học Sư phạm.
- [8]. Vicky L. Golich, Mark Boyer, Patrice Franko, Steve Lamy (2000), *The ABCs of Case Teaching*, Edmund A. Walsh School of Foreign Service Georgetown University.

Applying the situational method in teaching the module of educational economics

Ta Thi Thanh Loan

Thu Dau Mot University

Email: loanttt@tdmu.edu.vn

Abstract: *Situational teaching method helps the learners develop independent thinking skills, teamwork skills and presentation skills. In the process of innovating the teaching methods, especially in the form of credit-based training, the situational teaching methods help the learners promote initiative and activeness in learning and research. Since then, this method contributes to changing passive teaching methods of the teachers and passive learning methods of the learners. The paper presents how to apply the situational method in teaching the module of educational economics to confirm the effectiveness when applying this teaching method in teaching practice.*

Keywords: *Situational teaching, active teaching, active learning, educational economics.*